

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών και Πολιτισμικών Σπουδών

Παυλοπούλου Ασπασία

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ:

*«13Κ14_11: Αρχαία Ελληνική Ιστορία
Από των αρχαιοτάτων χρόνων έως τον Μ.Αλέξανδρο»*

«ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΙΙ»

Καλαμάτα 2013

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗ ΛΗΞΗ ΤΩΝ ΜΗΔΙΚΩΝ

Θεματικές ενότητες:

- Πολιτική και οικονομική κατάσταση των ελληνικών πόλεων μετά τη λήξη των Μηδικών.
- Ανάπτυξη της Αθήνας σε μεγάλη δύναμη τα πρώτα χρόνια μετά τους Περσικούς Πολέμους.
- Η απήχηση των Μηδικών στις τοπικές προφορικές παραδόσεις, στην ιδεολογία της πόλης κράτους και στον μύθο.
- Η «συνέχιση του αγώνα εναντίον των Περσών» ως μείζονος σημασίας θέμα στον πολιτικό βίο της Αθήνας κι η απήχηση του θέματος στο έργο των τραγικών ποιητών της περιόδου.
- Η οικοδόμηση των «Μακρών τειχών» και η ίδρυση της Δηλιακής-Αθηναϊκής Συμμαχίας.
- Φύση-χαρακτήρας, οργάνωση και δραστηριότητες της Συμμαχίας.
- Το «συμμαχικό ταμείο» της Δήλου και οι εισφορές των μελών της Συμμαχίας.
- Πολεμικές δραστηριότητες του Κίμωνα εναντίον των Περσών στην Θρακική Χερσόνησο και στην κάτω κοιλάδα του Στρυμόνα.
- Ο αγώνας στη Λυκία και η μάχη του Ευρυμέδοντα ως παράγοντες εδραίωσης της αθηναϊκής ισχύος στην ανατολική Μεσόγειο.
- Πρώτες αντιδράσεις κατά της αυξανόμενης άσκησης ηγεμονικής πολιτικής των Αθηναίων εις βάρος των συμμάχων: Η αποστασία της Νάξου και της Θάσου από τη συμμαχία.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«13Κ14_11: Αρχαία Ελληνική Ιστορία Από των αρχαιοτάτων χρόνων έως τον Μ.Αλέξανδρο»

Διδασκ.: Ασπασία Παυλοπούλου (e-mail: AspasiaPavl@yahoo.gr)

I. Ο ΑΠΟΗΧΟΣ ΤΩΝ ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΑΝΤΙΛΗΨΗ

Η λαμπρή έκβαση των Μηδικών πολέμων δημιούργησε τις προϋποθέσεις στις επόμενες γενιές για μια άνευ προηγουμένου ανάπτυξη σε όλους τους τομείς ανθρώπινης δημιουργίας: στο εμπόριο, στην οικονομία, στην πολιτική, στα γράμματα (φιλοσοφία, δραματουργία, ιστοριογραφία), στις εικαστικές τέχνες. **Πρώτα και κύρια όμως οι συνέπειες των Περσικών Πολέμων έγιναν αισθητές στο επίπεδο της ιστορίας του πολιτισμού και της ιστορίας των ιδεών.**

1. Το **αίσθημα εθνικής αυτοσυνειδησίας των ελληνικών πόλεων** – ιδιαίτερα της Αθήνας – τονώνεται όσο ποτέ πριν. Ο μεγάλος περσικός κίνδυνος στάθηκε ο αποφασιστικός παράγοντας ώστε να αναπτυχθεί και να εκδηλωθεί για πρώτη φορά στην ιστορία του Ελληνισμού ένα αίσθημα εθνικής ενότητας. Το πλέον αντιπροσωπευτικό κείμενο για το πνεύμα που θα κυριαρχήσει στους επόμενους αιώνες ως προς το ζήτημα της κοινής εθνικής συνείδησης των Ελλήνων είναι η γνωστή απάντηση, την οποία αναφέρει ο Ηρόδοτος (8. 144) ότι έδωσαν οι Αθηναίοι στο Μαρδόνιο, όταν αυτός τους προσκάλεσε σε συμμαχία το 479 π.Χ. Σύμφωνα με αυτήν οι Έλληνες δεν μπορούσα να προδώσουν το «Ελληνικόν», το έθνος που έκανε την παρουσία του αισθητή με την κοινή καταγωγή και γλώσσα, με τα κοινά ιερά και τις θυσίες, με τα κοινά ήθη κι έθιμα. Κι αν ακόμη θεωρήσουμε πως η αξιοπιστία του Ηροδότου ως ιστορικής πηγής σχετικά με την πραγματική διεξαγωγή ενός τέτοιου διαλόγου είναι αβέβαιη, ωστόσο το κείμενο απηχεί με τρόπο περιεκτικό όλες εκείνες τις βασικές ιδεολογικές αρχές, πάνω στις οποίες στηρίχθηκε μετά τους περσικούς πολέμους μια νέα μορφή αυτοσυνειδησίας του ελληνικού κόσμου: η σύλληψη του «Ελληνικού» ως έθνους.

143. Αθηναῖοι δὲ πρὸς μὲν Ἀλέξανδρον ὑπεκρίναντο τάδε. "καὶ αὐτοὶ τοῦτό γε ἐπιστάμεθα ὅτι πολλαπλησίη ἐστὶ τῷ Μῆδω δύναμις ἢ περ ἡμῖν, ὥστε οὐδὲν δέει τοῦτό γε ὀνειδίξειν. ἀλλ' ὅμως ἐλευθερίας γλιχόμενοι ἀμυνέμεθα οὕτω ὅκως ἂν καὶ δυνώμεθα. ὁμολογῆσαι δὲ τῷ βαρβάρῳ μήτε σὺ ἡμέας πειρῶ ἀναπεῖθαι οὔτε ἡμεῖς πεισόμεθα. [2] νῦν τε ἀπάγγελλε Μαρδονίῳ ὡς Αθηναῖοι λέγουσι, ἔστ' ἂν ὁ ἥλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἢ τῇ περ καὶ νῦν ἔρχεται, μήκοτε ὁμολογήσειν ἡμέας Ἐέρξη· ἀλλὰ θεοῖσί τε συμμαχοῖσι πίσυνοί μιν ἐπέξιμεν ἀμυνόμενοι καὶ τοῖσι ἥρωσι, τῶν ἐκεῖνος οὐδεμίαν ὄπιν ἔχων ἐνέπηρσε τοὺς τε οἴκους καὶ τὰ ἀγάλματα. [3] σὺ τε τοῦ λοιποῦ λόγους ἔχων τοιούσδε μὴ ἐπιφαίνεο Αθηναῖοισι, μηδὲ δοκέων χρηστὰ ὑπουργεῖν ἀθέμιστα ἔρδειν παραίνεε· οὐ γάρ σε βουλόμεθα οὐδὲν ἄχαρι πρὸς Αθηναίων παθεῖν ἔοντα πρόξεινόν τε καὶ φίλον.»

144. πρὸς μὲν Ἀλέξανδρον ταῦτα ὑπεκρίναντο, πρὸς δὲ τοὺς ἀπὸ Σπάρτης ἀγγέλους τάδε. "τὸ μὲν δεῖσαι Λακεδαιμονίους μὴ ὁμολογήσωμεν τῷ βαρβάρῳ, κάρτα ἀνθρωπήιον ἦν· ἀτὰρ αἰσχυρῶς γε οἴκατε ἐξεπιστάμενοι τὸ Αθηναίων φρόνημα ἀρρωδησαι, ὅτι οὔτε χρυσός ἐστι γῆς οὐδαμόθι τοσοῦτος οὔτε χώρη κάλλει καὶ ἀρετῇ μέγα ὑπερφέρουσα, τὰ ἡμεῖς δεξάμενοι ἐθέλοισιν ἂν μηδίσαντες καταδουλώσαι τὴν Ἑλλάδα. [2] πολλά τε γὰρ καὶ μεγάλα ἐστὶ τὰ διακωλύοντα ταῦτα μὴ ποιέειν μηδ' ἦν ἐθέλωμεν, πρῶτα μὲν καὶ μέγιστα τῶν θεῶν τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ οἰκήματα ἐμπεπρωσμένα τε καὶ συγκεχωσμένα, τοῖσι ἡμέας ἀναγκαίως ἔχει τιμωρέειν ἐς τὰ μέγιστα μᾶλλον ἢ

143. Τότε οἱ Αθηναῖοι ἔδωσαν στον Ἀλέξανδρο τὴν ἐξῆς ἀπάντηση: «Γνωρίζουμε», εἶπαν, «το ἴδιο καλά ὅσο κι εσὺ ὅτι ἡ δύναμη των Μῆδων εἶναι πολὺ ἀνώτερη ἀπὸ τὴ δική μας· ὥστε καθόλου δεν πρέπει να μας κατηγορεῖς γι' αὐτό. Ωστόσο, τρέφουμε τόση ἀγάπη για τὴν ἐλευθερία, ὥστε θα τὴν υπερασπιστοῦμε με ὅποιον τρόπο μπορούμε. Ὅσο για το να συνάψουμε συμφωνία με τοὺς βαρβάρους μὴ προσπαθεῖς να μας πείσεις· δεν θα δεχόμαστε ποτέ. Πες, λοιπόν, στον Μαρδόνιο, ὅτι ὅσο ο ἥλιος ἀκολουθεῖ τὴν ἴδια πορεία στον οὐρανὸ, εμεῖς οἱ Αθηναῖοι δεν θα συμμαχήσουμε ποτέ με τον Ἐέρξη. Ἀντίθετα, θα του ἀντιστεκόμαστε χωρὶς ἀνάπαυλα, ἀκουμπώντας τις ἐλπίδες μας στους θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωές μας, τοὺς οποίους ἐκεῖνος περιφρονεῖ καὶ πυρπολεῖ τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα. Μὴν ξανάρθεις ποτέ ἐδῶ με παρόμοια πρόταση καὶ μὴ σκεφτεῖς οὔτε μία φορά ὅτι μας ευνοεῖς ἐνῶ μας παροτρύνεις ν' ἀκολουθήσουμε ἕναν τόσο ἀτιμωτικό δρόμο, γιατί θα ἦταν κρίμα να πέσεις θύμα κάποιου ἀτυχήματος, ἐνῶ βρίσκεσαι στην Αθήνα ἐσὺ που εἶσαι φίλος κι ευεργέτης μας».

144. Αὐτὴ ἦταν ἡ ἀπάντηση των Αθηναίων στον Ἀλέξανδρο. Στους Σπαρτιάτες πρέσβεις εἶπαν: «Ἦταν ἀνθρώπινο να τρομοκρατηθοῦν οἱ Λακεδαιμόνιοι στην ἰδέα να υπογράψουμε συνθήκη με τὴν Περσία· παρ' ὅλα αὐτὰ, δεῖξατε μεγάλη μικροπρέπεια ἀφοῦ φοβηθήκατε τόσο, ἐνῶ γνωρίζετε καλά τὸ φρόνημα των Αθηναίων. Δεν ὑπάρχει τόσο χρυσάφι στον κόσμον οὔτε τόσο πανέμορφη γῆ που θα δεχόμαστε ποτέ σε ἀντάλλαγμα, για να ἐνωθοῦμε με τον κοινὸ μας ἐχθρὸ καὶ να υποδουλώσουμε τὴν Ἑλλάδα. Ὑπάρχουν πολλοὶ λόγοι για τοὺς οποίους δεν θα το κάναμε, ἀκόμα κι ἀν το θέλαμε: ο πρῶτος καὶ κυριότερος εἶναι ἡ πυρπόληση καὶ τὸ γκρέμισμα των ναῶν καὶ των ἀγαλμάτων των θεῶν μας. Θεωροῦμε ἐπιτακτικὸ καθήκον μας να ἐκδικηθοῦμε γι' αὐτὴ τὴ βεβήλωση με ὅλη

περ' όμολογέειν τῶ ταῦτα έργασαμένω,
αὔτις δὲ τὸ Έλληνικόν έδόν όμαιμόν τε
καί όμόγλωσσον καί θεῶν ίδρύματά τε
κοινά καί θυσίαι ήθεά τε όμότροπα, τῶν
προδότας γενέσθαι Αθηναίους οὐκ άν εὔ
έχοι. [3] έπίστασθέ τε οὔτω, εἰ μή
πρότερον έτυγχάνετε έπιστάμενοι, έστ'
άν καί εἷς περιή Αθηναίων, μηδαμά
όμολογήσοντας ήμέας Ξέρξη.

μας τη μανία, όχι να συμμαχήσουμε με αυτούς που την διέπραξαν. Επιπλέον, υπάρχει το Έλληνικό έθνος, η ταυτότητα του αίματος και της γλώσσας, των ναών και της θρησκείας· ο κοινός μας τρόπος ζωής· η Αθήνα δεν θα μπορούσε ποτέ να τα προδώσει όλα αυτά. Σας πληροφορούμε, λοιπόν, αν δεν το ξέρετε ήδη, ότι όσο παραμένει ζωντανός έστω και ένας Αθηναίος, δεν θα υπογραφεί καμιά ειρήνη με τον Ξέρξη.

2. Συναισθηση υπεροχής απέναντι στον ασιάτη βάρβαρο, ο οποίος παρουσιάζεται ως εκπρόσωπος ενός συνόλου στερεοτυπικών αρνητικών γνωρισμάτων, τα οποία με τη σειρά τους θεωρούνται αποτέλεσμα της ανατροφής του ατόμου στα πλαίσια της ανατολικής δεσποτικής εξουσίας. Το εθνικό αυτοσυναισθημα των Ελλήνων τονώνεται ακριβώς από την πεποίθηση ότι ο ελληνικός κόσμος αντιπαρατίθεται ως προς όλα τα επιμέρους χαρακτηριστικά γνωρίσματά του προς αυτόν τον κόσμο των «βαρβάρων». Πάνω από όλα όμως αυτός αντιδιαστέλλεται ως προς την μορφή και το περιεχόμενο του πολιτεύματός του: κυρίαρχη αυτή την εποχή είναι η αντίληψη ότι είναι **η διαβίωση των πολιτών εντός της ευνομούμενης δημοκρατικής πόλης** αυτή που εξασφαλίζει σε αυτούς υψηλό βαθμό ατομικών ελευθεριών, κι ως εκ τούτου πνεύμα ωριμότητας, αίσθημα δικαιοσύνης, σωφροσύνη στον πολιτικό βίο, υψηλό αισθητικό κριτήριο. Ο πολίτης της Αθήνας, όπως αυτός περιγράφεται στον «Επιτάφιο» του Θουκυδίδη, είναι ένας πολίτης που αυτοδιοικείται από την ωριμότητά του, από την εθελούσια υπαγωγή του στο Νόμο.

Η νίκη των Ελλήνων εναντίον των Περσών υπό αυτές τις συνθήκες προβλήθηκε και υμνήθηκε όχι τόσο ή κυρίως ως στρατιωτική επιτυχία, όσο ως επικράτηση του διαμορφωμένου σε συνθήκες δημοκρατικού βίου **πολίτη** έναντι του Ασιάτη, ο οποίος διάγει τη ζωή του σε συνθήκες μόνιμης υποτέλειας. Έξαρση της ατομικότητας ως αποτέλεσμα ανατροφής σε συνθήκες πολιτικής και πνευματικής ελευθερίας από τη μια, ισοπέδωση της προσωπικότητας μέσα στον ανατολικό δεσποτισμό από την άλλη.

Για τον Έλληνα αυτής της περιόδου δεν είναι η στρατιωτική δύναμη ή η οικονομική ανάπτυξη των πόλεων, η στρατηγική ικανότητα ξεχωριστών ανδρών ή οι ευνοϊκές συγκυρίες ούτε καν η σύμπραξη των θεών ο καθοριστικός παράγοντας αυτής της μεγάλης νίκης. Το καθοριστικό εκείνο στοιχείο που θεωρήθηκε ότι επέτρεψε την επικράτηση των Ελλήνων έναντι των βαρβάρων στο πεδίο της μάχης είναι πρώτα και κύρια το υψηλό εθνικό φρόνημα, το οποίο καλλιεργείται μόνο στο κλίμα ευνομίας κι ελευθερίας της ελληνικής πόλης. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Mossè - Schnapp, *Επίτομη Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας*, σ. 243: «Οι Μηδικοί πόλεμοι

επρόκειτο να μείνουν στη φανταστική συλλογική διάσταση των Ελλήνων το σύμβολο της νίκης του πολιτισμού εναντίον των βαρβάρων».

3. Η σύγκρουση μεταξύ Περσών κι Ελλήνων θα οδηγήσει υπό αυτό το πρίσμα στην **ιδέα μίας ολομέτωπης ρήξης, η οποία λαμβάνει χώρα σε πολιτικό και πολιτισμικό επίπεδο μεταξύ των δύο τμημάτων της τότε γνωστής οικουμένης Ασίας κι Ευρώπης**. Μια τέτοιου είδους πόλωση μεταξύ του δυτικού και του ανατολικού κόσμου οδηγεί ταχύτατα, για πρώτη φορά στην ιστορία της ανθρωπότητας, στη **γέννηση της Ευρώπης ως ιδέας κι ως πραγματικότητας**. Η παγκόσμια σημασία της ελληνικής νίκης εναντίον των Περσών, η οποία προκύπτει από τη σύλληψη της τελευταίας ως αναχαίτισης της ασιατικής βαρβαρικής θύελλας εναντίον ενός ενιαίου ευρωπαϊκού κόσμου ήταν φυσικό να λάβει μυθικές διαστάσεις στις φιλολογικές μαρτυρίες των επερχόμενων γενεών. Ο Ηρόδοτος διασώζει συχνά με αξιοθαύμαστη προσήλωση στη λεπτομέρεια τα γεγονότα των Μηδικών. Ωστόσο η ιστορική αφήγηση διαπλέκεται όχι σπάνια με μία πλούσια ανεκδοτολογία γύρω από τα γεγονότα, η οποία πιθανώς αναπτύχθηκε συσσωρευτικά κατά την περίοδο που ακολούθησε τους περσικούς πολέμους και έως την εποχή του συγγραφέα. Τέτοιου είδους θρύλοι κι ανεκδοτολογικές αφηγήσεις θα αναπτύχθηκαν αρχικά σε τοπική κλίμακα, ενώ αργότερα κάποιες από αυτές θα έλαβαν μέσω της προφορικής παράδοσης πανελληνίας διάδοση. Η μυθολογική αυτή διαδικασία πρέπει να υποθέσουμε ότι σε κάθε περίπτωση θα προέκυψε ως αποτέλεσμα μιας μακροχρόνιας επεξεργασίας ενθυμήσεων, μαρτυριών και παραδόσεων γύρω από τα κοσμοϊστορικά γεγονότα της περιόδου και θα έλαβε χώρα λιγότερο συνειδητά και περισσότερο σε ένα επίπεδο συλλογικού ασυνειδήτου της κοινωνίας της πόλης. Αυτός ο απόηχος των Περσικών Πολέμων ήταν φυσικό να έχει στοιχεία έντονης δραματοποίησης ή ακόμη και αναγωγής των ιστορικών γεγονότων της συγκεκριμένης περιόδου σε μία σφαίρα ηρωική-μυθική, τελικά σε μία σφαίρα υπερ-ιστορική. Τέτοιου είδους αφηγήσεις επρόκειτο να αποτελέσουν ένα είδος «θρύλων των Περσικών Πολέμων» που δύσκολα θα μπορούσαν να αποσυνδεθούν στη συνείδηση του ανθρώπου και στην πολιτισμική παράδοση της κλασικής αρχαιότητας από τα ιστορικά γεγονότα.

Για τον απόηχο των Μηδικών στις παραδόσεις των ελληνικών πόλεων-κρατών βλ.

- Φρυνίχου «Φοίνισσαι» (ερμηνεύθηκε για πρώτη φορά το 476 π.Χ.)

- Αισχύλου «Πέρσαι» (ερμηνεύθηκε το 472 π.Χ., οκτώ μόλις χρόνια μετά τη ναυμαχία της Σαλαμίνας), ιδιαίτερα βλ. στ. 386 κ.εξ., όπου και η γνωστή περιγραφή της ναυμαχίας της Σαλαμίνας (βλ. και 787, 800 κ.εξ.).

στ. 807-839:

οὐ σφιν κακῶν ὑψιστ' ἐπαμμένει παθεῖν,
ὑβρεως ἄποινα καθέων φρονημάτων:
οἱ γῆν μολόντες Ἑλλάδ' οὐ θεῶν βρέτη
ἠδοῦντο συλᾶν οὐδὲ πιμπράναι νεώς:
βωμοὶ δ' ἄιστοι, δαιμόνων θ' ἰδρύματα
πρόρριζα φύρδην ἐξανέστραπται
βάθρων.
τοιγὰρ κακῶς δράσαντες οὐκ ἐλάσσονα
πάσχουσι, τὰ δὲ μέλλουσι, κούδέπω
κακῶν
κρηνὶς ἀπέσβηκ' ἀλλ' ἔτ' ἐκπιδύεται.
τόσος γὰρ ἔσται πέλανος αἵματοσφαγῆς
πρὸς γῆ Πλαταιῶν Δωρίδος λόγχης ὑπο:
θῖνες νεκρῶν δὲ καὶ τριτοσπόρω γονῆ
ἄφωνα σημανοῦσιν ὄμμασιν βροτῶν
ὡς οὐχ ὑπέρφεν θνητὸν ὄντα χρῆ
φρονεῖν.
ὑβρις γὰρ ἐξανθοῦσ' ἐκάρπωσεν στάχυν
ἄτης, ὅθεν πάγκλαυτον ἐξαμᾶ θέρος.
τοιαῦθ' ὀρώντες τῶνδε τὰπιτίμια
μέμνησθ' Ἀθηνῶν Ἑλλάδος τε, μηδέ τις
ὑπερφρονήσας τὸν παρόντα δαίμονα
ἄλλων ἐρασθεὶς ὄλβον ἐκχέη μέγαν.
Ζεὺς τοι κολαστὴς τῶν ὑπερκόμπων ἄγαν
φρονημάτων ἔπεστιν, εὐθυνος βαρὺς.
πρὸς ταῦτ' ἐκείνον, σωφρονεῖν
κεχρημένον,
πινύσκειτ' εὐλόγοισι νουθετήμασιν,
λῆξαι θεοβλαβοῦνθ' ὑπερκόμπω θράσει.
σὺ δ', ὦ γεραῖα μήτερ ἢ Ξέρξου φίλη,
ἐλθοῦσ' ἐς οἴκους κόσμον ὅστις εὐπρεπῆς
λαβοῦσ' ὑπαντίαζε παιδί. πάντα γὰρ
κακῶν ὑπ' ἄλγους λακίδες ἀμφὶ σώματι
στημορραγοῦσι ποικίλων ἐσθημάτων.
ἀλλ' αὐτὸν εὐφρόνως σὺ πράυνον λόγοις:
μόνης γάρ, οἶδα, σοῦ κλύων ἀνέξεται.
ἐγὼ δ' ἄπειμι γῆς ὑπὸ ζόφον κάτω.

Κι ἐκεῖ τους μέλλεται να δουν τις πιο μεγάλες συμφορές
για την αλαζονεία τους και τ' ἄθεο φρόνημά τους.
Γιατί δεν ντράπηκαν, στη γη σαν ἠρθαν των Ελλήνων,
ν' αρπάζουνε τ' αγάλματα των θεῶν και τους ναοὺς
να καίνε, ἔτσι που γίναν ἀφαντοὶ οἱ βωμοὶ
και γκρεμιστήκαν τα ιερά συθέμελα.
Γι' αὐτὸ πληρώνουν τώρα τα πολλὰ τους κακουργήματα
με συμφορές ὄχι λιγότερες, κι ἀκόμα
θα τα πληρώσουνε και με ἄλλες: το κακὸ
δεν ἐφτασε ως τον πάτο του, ἀλλ' ἀναβλύζει ἀδιάκοπα.
Γιατί στη γη των Πλαταιῶν ἀπὸ τις λόγχες
τις δωρικὲς τόσο αἷμα θα κυλήσει, που οἱ νεκροί,
στοίβες, ἀκόμα κι ως την τρίτη γενεὰ
θα δείχνουν ἀφωνα στα μάτια των ἀνθρώπων
πως δεν ἀρμόζει, ὄντας θνητὸς, να ἔχεις φρονήματα
τόσο αλαζονικά: ὅταν ἀνθήσει η υπεροψία,
μεστῶνει της καταστροφῆς το στάχυ,
κι ἔχεις μονάχα δάκρυα να θερίσεις.
Κι εσεῖς, αὐτὲς τις τιμωρίες βλέποντας,
μη λησιμονάτε την Αθήνα, μήτε την Ελλάδα,
κι ας μην καταφρονεῖ κανεὶς τη μοῖρα του
ἄλλη ποθώντας και την τωρινὴ εὐτυχία του
καταστρέφοντας:
ο Δίας, ἀμείλικτος κριτῆς, στέκει ἀπὸ πάνω
και τιμωρεῖ σκληρὰ την ἀμετρη ἔπαρση.
Γι' αὐτὸ, μια και του λείπει η φρόνηση του γιού μου,
δώστε του λίγη γνώση με τις συμβουλές σας,
ὥστε να πάψει να προσβάλλει τους θεοὺς με τόση
ἀναίδεια.
Κι ἐσὺ, καλὴ και σεβαστὴ μάνα του Ξέρξη,
φέρε την πιο λαμπρὴ στολὴ ἀπὸ το παλάτι
το γιο σου για να υποδεχθεῖς: ἀπὸ τον πόνο του
για τα δεινὰ του σκίστηκε η φορεσιά του η πολύχρωμη
και κρέμονται κουρέλια ἀπ' το κορμί του.
Και ἠρέμησέ τον με γλυκόλογα. Το ξέρω,
μονάχα ἐσένα θα δεχθεῖ ν' ἀκούσει.
Εγὼ ξαναγυρνῶ κάτι στης γης το ζόφο.

στ. 480-513:

ΑΓΓΕΛΙΟΦΟΡΟΣ

ναῶν γε ταγοὶ τῶν λελειμμένων σύδην
κατ' οὔρον οὐκ εὐκοσμον αἴρονται φυγὴν:
στρατὸς δ' ὁ λοιπὸς ἔν τε Βοιωτῶν χθονὶ
διώλλυθ', οἱ μὲν ἀμφὶ κρηναῖον γάνος
δίψη πονοῦντες, οἱ δ' ὑπ' ἄσθματος κενοὶ
διεκπερῶμεν ἔς τε Φωκέων χθόνα
καὶ Δωρίδ' αἴαν, Μηλιᾶ τε κόλπον, οὗ
Σπερχειὸς ἄρδει πεδίον εὐμενεὶ ποτῶ:
κάντεῦθεν ἡμᾶς γῆς Αἰχαιίδος πέδον
καὶ Θεσσαλῶν πόλεις ὑπεσπανισμένους
βορᾶς ἐδέξαντ': ἔνθα δὴ πλεῖστοι θάνον
δίψη τε λιμῶ τ': ἀμφότερα γὰρ ἦν τάδε.
Μαγνητικὴν δὲ γαῖαν ἔς τε Μακεδόνων
χώραν ἀφικόμεσθ', ἐπ' Ἀξίου πόρον,
Βόλβης θ' ἔλειον δόνακα, Πάγγαιόν τ'
ὄρος,
Ἡδωνίδ' αἴαν: νυκτὶ δ' ἐν ταύτῃ θεὸς
χειμῶν ἄωρον ᾤρσε, πήγνυσιν δὲ πᾶν
ῥέεθρον ἀγνοῦ Στρυμόνος. θεοὺς δέ τις
τὸ πρὶν νομίζων οὐδαμοῦ τότε ἠύχετο
λιταῖσι, γαῖαν οὐρανόν τε προσκυνῶν.
ἐπεὶ δὲ πολλὰ θεοκλυτῶν ἐπαύσατο
στρατὸς, περᾶ κρυσταλλοπῆγα διὰ πόρον:
χῶστις μὲν ἡμῶν πρὶν σκεδασθῆναι θεοῦ
ἀκτῖνας ὠρμήθη, σεσωσμένος κυρεῖ.
φλέγων γὰρ αὐγαῖς λαμπρὸς ἡλίου κύκλος
μέσον πόρον διῆκε, θερμαίνων φλογί.
πίπτον δ' ἐπ' ἀλλήλοισιν: ἠτύχει δέ τοι
ὅστις τάχιστα πνεῦμ' ἀπέρρηξεν βίου.
ὅσοι δὲ λοιποὶ κᾶτυχον σωτηρίας,
Θρήκην περᾶσαντες μόγις πολλῶ πόνω,
ἤκουσιν ἐκφυγόντες, οὐ πολλοὶ τινες,
ἐφ' ἔστιοῦχον γαῖαν: ὡς στένειν πόλιν
Περσῶν, ποθοῦσαν φιλάτην ἥβην χθονός.
ταῦτ' ἔστ' ἀληθῆ: πολλὰ δ' ἐκλείπω λέγων
κακῶν ἃ Πέρσαις ἐγκατέσκηψεν θεός.

ΑΓΓΕΛΙΟΦΟΡΟΣ

Των караβιῶν οἱ κυβερνήτες, ὅσοι γλύτωσαν,
ριχτήκανε ξέφρενα σε ἀταχτη φυγῇ.
Ο ὑπόλοιπος στρατὸς μας στῶν Βοιωτῶν τη γη
χάθηκε: μερικοὶ κοντὰ στις κρήνες
ἐπερταν, πεθαμένοι ἀπὸ τη δίψα, κι ἄλλοι
ξέπνοοι ἀπ' το λαχάνιασμα.
Κι εμεῖς περάσαμε στη χώρα των Φωκέων
και στη Δωρίδα και στον κόλπο τον Μαλλιακό, εκεί
που ο Σπερχειὸς βρέχει τον κάμπο με νερό ευεργετικό.
Κι ἔπειτα νηστικούς μας δέχτηκαν οἱ περιοχές
της Αἰχῆας και οἱ θεσσαλικές οἱ πόλεις,
ὅπου πολλοὶ χαθήκαν ἀπὸ δίψα και λιμὸ
(γιατί τα ἔχαμε και τα δυο). Κι ὑστερα φτάνουμε
στη Μαγνησία και στη γη των Μακεδόνων,
στον ποταμὸ Αξιο, στις καλαμιές της Βόλβης,
στ' ὄρος Παγγαίο και στην Ηδωνίδα γη.
Κι ἔξαφνα, αὐτὴ τη νύχτα, οἱ θεοὶ
σηκώνουν πρῶμῃ βαρυχειμωνιά
και πῆζει κρυσταλλο το ρεῦμα του ἱεροῦ Στρυμόνα.
Κι ὅποιος ποτέ του δεν λογάριζε θεοὺς,
τώρα προσεύχεται σ' αὐτοὺς και προσκυνά γη κι ουρανὸ.
Κι ὅταν πια τις πολλὲς τις προσευχές του τέλειωσε ο
στρατὸς,
στην παγωμένη κρούστα αρχίζει να γλιστρά.
Κι ὅσοι ἀπὸ μας προλάβαν να περάσουν, πρὶν οἱ
ηλιαχτίδες
αναφανοῦν παντοῦ, τώρα εἶναι ζωντανοί.
Γιατί ο καυτὸς του ἡλίου ο δίσκος ἔλιωσε
τον πάγο στην καρδιά του ποταμοῦ,
κι ἕνας πάνω στον ἄλλο πέφτανε. Καλότυχος
που πρόλαβε να χάσει ἀμέσως την πνοή!
Ὅσοι σωθήκαν, κι εἶν' ἐλάχιστοι, με την ψυχὴ στο στόμα
περᾶσανε τη Θράκη και ἔφτασαν
τώρα στην πατρικὴ τους γη, για να σπαράξει
η πόλη των Περσῶν ποθώντας τ' ακριβὰ της νιάτα.
Εἶπα ὅλη την ἀλήθεια. Και πολλὰ ἀπὸ τα δεινὰ
που σώριασε στους Πέρσες ο θεὸς τα παραλείπω.